

a Csüry Bálint-díj és -emlékérem odaítélésére javaslatot tevő bizottságnak és évtizeden át a Társaság választmányának a tagja is volt. 80. születésnapja alkalmából a Magyar Nyelvtudományi Társaság nyilvános felolvasó ülésén köszöntötte. Zelliger Erzsébetnek, az ünnepelt munkásságát lelkiismeretes alapossgal bemutató laudációja kitűnő összefoglalás Balogh Lajos munkásságáról (ZELLIGER 2014). A mondottakból kivilágozhat, miért pótolhatatlan veszteség – a dialektológusok számának radikális visszaszorulására is gondolva – Balogh Lajos elhunyna a magyar nyelvjáráskutatásra nézve.

Mi – évtizedeken át közeli munkatársai, barátai – az embert külön is gyászoljuk. Tarkékos beszédű, férfiasan szemérmes, önmotogatas nélkül dolgozó ember, a karrierista ellenpéldája volt. Felejthetetlen marad mindenkor való, kiközkenthetetlen nyugalmáról is. Soha nem láttam felindultnak. Sportos életformája alapján (kajaktúrákon vett részt, szívesen úszott) hosszú életet jósoltak neki ismerősei. 80 évesen melankóliával jegyezte meg a nagyatlaszosokra utalva, hogy „csak én vagyok már az élők sorában”. S mivel a kor előrehaladtával sajnos egyre inkább egészségi gondokkal kényszerült küszködni, a tudományos tervek megvalósításáról is le kellett mondania. Érzéseit jubiláris évében röviden így summázta: „nem jó 80 évesnek lenni”. S bizony a követő években egyre többet vesztett erejéből, munka- és mozgásképeségéből, magabírásából – feleségének, illetőleg családjának odaadó gondoskodása ellenére is.

A temetés szomorú perceiben különösen is érezzük hiányát. De tudjuk, hogy emlékezetünkben megmarad. Nem feledhetjük szelídségét, segítőkészségét, derűs nyugalmát, halk szavú bölcsességét. Ahogy nem felejthetik a bükiek sem, hiszen ők neki köszönhetik a már múlttá vált büki kifejezések és a hagyományos paraszti gazdálkodás szavainak a megmentését s mindannyiunk, sőt a jövőendő számára való közkinccsé tételét is.

Kedves Lajos! Fájó szívvel búcsúzunk Tőled. Emlékedet megőrizzuk. Isten Veled!

Hivatkozott irodalom

- BALOGH LAJOS 2001. A nyelvjárásszigetek. In: KISS JENŐ szerk., *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest. 316–324.
- Balogh Lajos 2015. Büki emléktöredékek. *Vasi Szemle* 69: 521–534.
- BükiTsz. = BALOGH LAJOS, *Büki tájszótár*. Vasi Szemle Szerkesztősége, Szombathely, 2004.
- ZELLIGER ERZSÉBET 2014. Balogh Lajos 80 éves. *Magyar Nyelv* 110: 252–254.

KISS JENŐ
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Lizanec Péter 90 éves

Komoly feladat ünnepeltünk pályájának bemutatására vállalkozni. Kulcsszavakként így jellemezném: hűség az alma materhez, megfontolt tudományszervezés, folyamatos kutatás, lelkiismeretes, kitarító munka. Élete 1948-tól napjainkig elválaszthatatlan az ungvári egyetemről.

Tanítványai, kollégái nagy tisztelettel és munkásságának elismerésével köszöntik Petro Lizanecet, Lizanec Pétert e jeles jubileum alkalmából. Nevének e két alakja nem véletlen, ukrán/ruszin nemzetiségüként ukrán filológusként kezdte tudományos pályáját aspiránsként 1953-ban az ungvári egyetemen. 1966-tól pályája szorososan egybeforr az ungvári egyetem magyar nyelv és irodalom tanszékének, a Magyar Filológiai Tanszék történetével, melyet tanszékvezetőként irányított 1966-tól 2015-ig. Ezek az évek a nagy feladatok kitűzésének, vállalásának és teljesítésének az időszaka. Harmadéves magyar szakos hallgató voltam, amikor 1966-ban frissen kinevezett tanszékvezetőként célként tűzte ki tanárok és diákok elé A kárpátaljai magyar nyelvjárások szótárának tervét, az Ukrán–magyar, Magyar–ukrán szótár stb. elkészítésének gondolatát, kidolgozta a szerkesztési elveket, vázolta a gyűjtési módszereket. Alkotói tevékenységét a mai napig eredményesen folytatja az ungvári egyetem Magyar Filológiai Tanszékének professzoraként, a Hungarológiai Központ igazgatójaként.

1930. július 2-án született a szolyvai járási Izvor (Beregforrás, Rodnyikovka) nevű községben erdőmunkás családjában. Elemi iskolai tanulmányait 1936-ban szülőfalujában kezdte, családjá még ez év decemberében átköltözött a beregszászi járási Som község melletti tanyára, itt fejezte be az elemi iskolát. 1941-től 1944-ig Munkácson tanult a polgári iskolában, 1944-ben átiratkozott a beregszászi gimnáziumba, itt érettségizett 1948-ban. Beregszászban kezd elmélyültebben ismerkedni a magyar nyelvvel. Ugyanebben az évben sikeres felvételi vizsgát tett az Ungvári Állami Egyetem Filológiai Karának ukrán nyelv és irodalom szakára. 1953-tól 1956-ig az ukrán nyelvi tanszék aspiránsa, majd asszisztense, adjunktusa, docense. Kandidátusi disszertációját 1959-ben védte meg a lemergi egyetemen. A Nagyszőlősi járás ukrán nyelvjárásait tanulmányozta hangtani, alaktani, szókinctani szempontból. Nagydoktori értekezésének témája (amelyet 1971-ben védett meg, 1972-től professzor): Magyar jövevényszók a kárpátaljai ukrán (ruszin) nyelvjárásokban. E témakörből 1970 és 1976 között háromkötetes monográfiát jelentetett meg több mint 120 ív terjedelemben, amely nagy elismerést váltott ki a kutatók körében. Ehhez a monográfiához több mint 25 éven át gyűjtötte az anyagot kérdőív alapján. Kiemelkedő műve három kötetben A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza (1992–2003), az atlaszban 1215 nyelvészeti térképlap van. Tudományos munkásságának sokrétűségét tükrözik azok a publikációk, amelyeket pályája során közzétett, számuk félezernél is több.

A magyar tanszék vezetőjeként nagy figyelmet fordított a tanszéki oktatók tudományos tevékenységének kiteljesítésére, mindenkit arra ösztönzött, hogy tudományos fokozatot szerezzen, tanulmányozza a kárpátaljai magyar nyelvjárásokat, a nyelvi kontaktusokat, a kárpátaljai és az összmagyar irodalmat. Perspektívában gondolkodó tevékenységének köszönhetően a tanszék több oktatója az ungvári egyetemen védhette meg kandidátusi értekezését. Lizanec Péter professzor hozta létre az ukrán nyelvtudományi, valamint a finnugor, szamojéd és magyar nyelvtudományi Tudományos Szaktanácsot az UNE Filológiai Karán kandidátusi értekezések védésére (2000–2007).

Tudományszervező tevékenységének példaértékű és páratlan eredményeként emelhetjük ki szerteágazó és perspektívában gondolkodó szervező munkáját. Tíz kandidátusi értekezés tudományos témavezetője volt, 16 kandidátusi, egy nagydoktori értekezés írásának volt hathatós segítője. Ezekkel nemcsak lerakta a magyarságtudományi intézmények, kutatások és szervezetek alapjait, hanem ki is teljesítette az ungvári egyetemen a hungarológiai oktatást és kutatást egyaránt.

Tevékenysége sokrétű, főbb kutatási témakörei: ukrán–magyar nyelvi és nyelvjárási kapcsolatok, ukrán és magyar dialektológia, lexikológia, frazeológia, nyelvföldrajz, népköltészet. Társ szerzőként a kárpátaljai népballadák és népmesék egyik első rendszerezője, szerkesztője. Szerkesztőbizottsági tagja és szerzője volt az Összkárpáti dialektológiai atlasz nemzetközi munkaközösségének. Alapító szerkesztője az *Acta Hungarica*, a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság Közleményei című, Ungváron megjelenő folyóiratoknak, a *Linguistica Uralica* Tallinnban megjelenő folyóiratnak. Tudományos írásai számos országban láttak napvilágot: a volt Szovjetunió köztársaságaiban, Magyarországon, Macedóniában, Lengyelországban, Csehországban, Szlovákiában, Bulgáriában, Franciaországban, Olaszországban, Kanadában stb. Tizenegy monográfiát és 150 cikket külföldön publikált. Életrajzi adatai különböző országok lexikonjaiban olvashatók.

Tudományos tevékenységének, oktatói munkájának elismerésül több alkalommal is kitüntette a Felsőoktatási Minisztérium. 1976-ban a magyarországi Nyelvtudományi Társaság tiszteletbeli tagjává választotta, 1986-ban a kárpátaljai magyar nyelvjárások kutatásáért Csúry Bálint-émlékéremmel tüntették ki. 1989-ben a magyar kormány Pro Cultura Hungarica éremmel és Emléklappal tüntette ki a magyar kultúra ápolása és fejlesztése terén kifejtett munkásságáért. 1995-ben Ukrajna elnöke az Ukrajna érdemes tudósa megtisztelő kitüntetést adományozta neki.

Az Ungvári Nemzeti Egyetem magyarságtudományi és oktatási alapegységeinek munkáját nagy körültekintéssel szervezte tanszékvezetői kinevezésének első perceitől: 1968-ban aspirantúra jött létre, 1988-ban kezdte el működését a Hungarológiai Központ a tanszék bázisán, 1990-ben megalapította a Központ folyóiratát, az *Acta Hungaricát*. 1993-ban az ő elnökletével jött létre a Kárpátaljai Magyar Tudományos Társaság, 1994-ben ennek folyóirata, a KMTT Tudományos Közleményei. 1998-ban a KMTT patronálásával megalakult a Kárpátaljai Diákok és Fiatal Kutatók Szövetsége. Ezeknek a magyarságtudományi alapegységeknek Lizanec Péter professzor, a filológiai tudományok doktora, az MTA doktora, az UNE érdemes professzora, Ukrajna érdemes tudósa, a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje tulajdonosa a lelke. Ez utóbbi kitüntetést a kárpátaljai magyar nyelv és irodalom szakos tanárok képzése érdekében végzett több évtizedes munkássága elismeréseként kapta meg. 1993-tól a KMTT elnöke. 2008-ban létrehozta az ungvári egyetemen a Magyar Tannyelvű Humán- és Természettudományi Kart, ennek első dékánja volt, ezt a tiszteletet 2012-ig töltötte be, 2013-tól tiszteletbeli dékán. 1986-tól 1996-ig a Nemzetközi Filológiai (ma: Magyarságtudományi) Társaság alelnöke volt.

A Hungarológiai Központ igazgatójaként ő alapozta meg tudományosan és terjesztette az Ukrán Legfelső Tanács elé a kárpátaljai magyarok települések történelmi nevének visszaállítását. Ennek érdekében tárgyalásokat folytatott Ivan Pljuscsesal, az Ukrán Legfelső Tanács elnökével, aki 1991-ben Göncz Árpáddal, a Magyar Köztársaság elnökével látogatást tett a Hungarológiai Központba.

Tudományos pályájának eredményességét érzékelteti az a tény, hogy írásait 33 kötetben jelentette meg, ezeket 22 európai ország, valamint Kanada és Amerika egyetemeinek, könyvtárainak juttatta el. A legtekintélyesebb monográfiákat emeljük ki: Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (LIZANEC 1970); Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпатья (LIZANEC 1976a); Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР (LIZANEC 1976b); A kárpátaljai magyar

nyelvjárások atlasza (KárpA.). Tudományos írásaira több mint 100 recenzió jelent meg, több mint 1700 hivatkozás található műveire hazai és külföldi tudósok tollából.

Tisztelt Tanár Úr, kedves Professzor Úr! E jeles jubileum kapcsán további energikus munkát, eredményes tevékenységet, erőt, egészséget kívánunk mindannyiunk örömeire.

Hivatkozott irodalom

- KárpA. = LIZANEC, P. N., *A kárpátaljai magyar nyelvjárások atlasza / Атлас угорських говорів Закарпаття* 1–3. [1.] Szerk. BALOGH LAJOS. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. [2.] Szerk. HORVÁTH KATALIN. Patent Nyomdaipari Vállalat, Ungvár, 1996. [3.] Szerk. LIZANEC, P. N. Ethnica Alapítvány, Ungvár–Debrecen, 2003.
- LIZANEC PÉTER 1970. *Magyar–ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátaljai ukrán nyelvjárások alapján)*. Az USZSZK Felső- és Szakközépoktatásügyi Minisztériuma – Ungvári Állami Egyetem, Ungvár, 1970.
- LIZANEC, PÉTER [Лизанец, Пётр Николаевич] 1976a. *Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття*. Изд-во Акад. наук Венгрии, Будапешт, 1976.
- LIZANEC, PÉTER [Лизанец, Петро Миколайович] 1976b. *Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР*. Місто, Ужгород, 1976.

HORVÁTH KATALIN
Ungvári Nemzeti Egyetem

V. Raisz Rózsa 80 éves*

A gyümölcsöző alkotómunkához kiegyensúlyozottság, elkötelezettség, fáradhatatlan szorgalom, nem utolsó sorban kitartás és hűség szükséges. Kitartás és hűség hivatásunkhoz, hűség a bennünket befogadó szűkebb közösséghez és anyaintézményünkhöz. Ennek az állandóságnak és a szakmai megújulás képességének szép példája V. Raisz Rózsa nyugalmazott főiskolai tanár életpályája, amelyből a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén ezen ünnepi alkalommal is csak a leginkább meghatározó mozzanatokat emelhetjük ki.

Több mint öt évtized a tudomány és az oktatás útjain, az immár egyetemmé előlépett egri főiskola nyelvészeti tanszékén. Nem véletlenül idéztem föl néhány kulcsszót, bevezető gyanánt néhány fogalmat: nagyra becsült kolléganőnknek, volt tanszékvezetőnknek első és egyetlen munkahelye – sőt: első diplomáját is adó alma matere – az egri intézmény. Szerte az országban nevét mindenki a hevesi megyeszékhelyhez köti, aki ismeri: tanítványai, barátai, közvetlen kollégái, távoli munkatársak, ismerősök, a hazai, sőt a határon túli nyelvész társadalom színe-java. Személye eggyé forrt tanszékünkkel, hiszen munkásságának egészét, tevékeny életpályáját a főiskolának, a tanárképzésnek szentelte – és persze a magyar nyelvészetnek. Egyetlen munkahely – ha egyáltalán szabad most ismét e hivatalos ízű megjelölést alkalmazni –, de mennyi minden fért bele az öt aktív évtizedbe, amely most hetvenéves intézményünk és tanszékünk életének is igen jelentős darabja. Amikor a teljes-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság felolvasóülésén 2019. november 26-án.